

origin, this letter will help to create a complete view of “everyday life», feelings and mood of different categories of the population of the occupied Ukrainian city.

Key words: sources of personal origin, letters, occupation, everyday collaboration, religious situation; German military cemetery, folk park, Savoy Hotel, the Pivdennyi Buh River, “Anthem of Vinnytsia».

REFERENCES:

- 1.«Himn Vinnytsi» (kopiia). Oryhinal lysta (mashynopys) zberihaietsia v osobystomu simeinomu arkhivi Yokhannesa Shpora, 1982 r.n., zhytelia m.Liubek (Nimechchyna).
- 2.R-Nimetski mohyly bilia Voskresenskoho khramu na Litynskomu (nyni - Khmelnytskomu) shose. Zyma 1941 roku. URL: <https://reibert.info/threads/vinnica-vo-vremja-voyny.154288/page-4> №82; <https://reibert.info/threads/vinnica-vo-vremja-voyny.154288/page-7> №158.
- 3.Vanshtein S.Vynnytsa otrazhaemaia y ne otobrazhaemaia. Koln, 2017. 304 s.
- 4.Vidomosti, zibrani avtorom pid chas lystuvannia z istorykom ta zhurnalystom Yokhannesom Shporom (Spohr, Johannes, 1982, Lübeck).
- 5.Halchak S.D. «Skhidni robitnyky» z Podillia u Tretomu reikhu: deportatsiia, natsystska katorha, opir ponevoliuvacham. Vinnytsia. 2003. 344 s.
- 6.Elektronnyi arkhiv ukrainskoho vyzvolnoho rukhu. Lyst Yosyfa Kladochnoho do mytropolyta Andreia Sheptytskoho pro relihiinu sytuatsiiu v Vinnytsi za 30.12.1941 r. URL: <http://avr.org.ua/index.php/viewDoc/24574/>
- 7.Elektronnyi arkhiv ukrainskoho vyzvolnoho rukhu. Pysmo Kladochnoho Yosyfa k mytropolytu Andreiu Sheptytskomu ob relyhyoznoi sytuatsyy v Vynnytse za 13.12.1941 hoda. URL:<http://avr.org.ua/index.php/viewDoc/24552/>
- 8.Elektronnyi arkhiv ukrainskoho vyzvolnoho rukhu. Pysmo Kladochnoho Yosyfa k mytropolytu Andreiu Sheptytskomu ob relyhyoznoi sytuatsyy v Vynnytse za 03.01.1942 hoda. URL:<http://avr.org.ua/index.php/viewDoc/24553/>
- 9.Kulykov V. Ya. Okkupatsyia Vynnytsy (18.07.1941–20.03.1944): svydetelstvo ochevydtsa. K. 2012. 384 s.
- 10.Kucher V., Potylchak O. Ukraina 1941-1944: trahediia narodu za fasadom Sviashchennoi viiny. K. 2011. 368 s.
- 11.Foto yz arkhyyva H. Hoffmana. Nemetskoe kladbyshche 1942 h. URL: <https://reibert.info/threads/vinnica-vo-vremja-voyny.154288/page-8> №195
- 12.Tsentr doslidzhen vyzvolnoho rukhu. Shchodennyky ta lysty ochevydtsiv Druhoi svitovoi viiny z Arkhivu SBU opublikuvaly onlain. URL: <http://www.cdvr.org.ua/content/>

Статтю подано до редколегії 9.02.2018 р.

УДК 930.1: 94(477)(045)

Микола Стопчак

Вінницький торговельно-економічний інститут Київського національного торговельно-економічного університету
доктор історичних наук, професор (Україна)

**Діяльність більшовицької влади по розкладу інтернованої Армії УНР
в українській зарубіжній історіографії**

Анотація. У статті комплексно проаналізовано історіографічний доробок українських зарубіжних істориків щодо методів та способів, які використовувалися спецслужбами радянської влади з метою дезорганізації та розкладу Армії УНР, інтернованої протягом 1921–1924 рр. у польських та румунських таборах. Охарактеризовані методологічні підходи української зарубіжної історіографії до висвітлення цієї теми. З'ясовано, що через партійну заангажованість багатьох діаспорних істориків, низка аспектів цієї проблеми виявилася недостатньо вивченою, а деякі з них взагалі опинилися поза увагою дослідників. Виділено коло проблем, що потребують подальшого вивчення та наукової інтерпретації.

Ключові слова: українська зарубіжна історіографія, історіографічний процес, інтернована Армія УНР, українська військова еміграція, репатріація, радянські спецслужби.

Перебування у польських та румунських таборах для інтернованих протягом 1921–1924 рр. 40-тисячної армії УНР було надзвичайно драгливим чинником для більшовицької

.....
влади. Адже завдяки своїм спецслужбам, що діяли у таборах, більшовики володіли достовірною інформацією, що попри режим інтернування, Армія УНР зберегла свою організованість і боєздатність. Їм було відомо про плани Державного Центру УНР в еміграції організувати військовий похід Армії УНР, в ході якого, за підтримки масового селянського руху, планувалося повалити радянську владу і відновити державну незалежність України. Крім того, урядові кола Радянської Росії та України добре розуміли, що у випадку воєнного конфлікту з Польщею чи Румунією, українська армія може бути використана урядами цих країн у бойових діях проти радянської держави.

Вищеназвані причини перетворювали інтерновану Армію УНР у надзвичайно небезпечного противника для радянської влади. Оскільки військовий варіант її ліквідації відпадав, більшовики, використовуючи спецслужби, вдалися до низки заходів, які мали на меті розкласти зсередини українську військову еміграцію.

Варто зазначити, що за роки незалежності вітчизняними істориками створено чимало наукових праць, у яких висвітлюються обставини перебування вояків УНР у таборах інтернованих, що існували на теренах країн Центральної Європи у 1919–1924 рр., військово-політичну та культурно-просвітницьку діяльність Державного Центру УНР. Проте їх аналіз засвідчує, що попри значне просування у дослідженні зазначеної теми, не всі її аспекти висвітлені рівноцінно. Це стосується і настійливих спроб більшовицької влади будь за що дезорганізувати та розкласти зсередини інтерновану у таборах Польщі та Румунії 40-тисячну Армію УНР. Мають місце спроби запозичувати з праць українських зарубіжних істориків не верифіковану інформацію, їх не завжди бездоганні висновки щодо окресленої проблеми. Усе це зумовлює необхідність історіографічного осмислення всієї сукупності праць українських зарубіжних авторів із цієї проблематики.

Слід зазначити, що у сучасній вітчизняній науці відсутні праці, які б комплексно аналізували науковий доробок українських зарубіжних істориків, присвячений розкладовій діяльності більшовицької влади в середовищі інтернованих вояків Армії УНР. Як правило, вітчизняні фахівці обмежуються у своїх монографіях, статтях, дисертаціях короткими історіографічними сюжетами, у яких переважно констатують вузькість джерельної бази, невисокий рівень аналітичного осмислення матеріалу, суб'єктивізм українських зарубіжних авторів, пов'язаний з їхніми партійними уподобаннями, при висвітленні досліджуваної проблеми [3, с. 13–17; 5, с. 12–24; 9, с. 10–28; 11, с. 3–5; 14, с. 5–8]. Як результат, історіографічний аналіз праць українських зарубіжних істориків з цієї проблеми набув рис фрагментарності і незавершеності. Недостатнє вивчення теми в сучасній вітчизняній історіографії й зумовило її вибір, як об'єкту наукового аналізу.

Слід зазначити, що перші спроби висвітлити проблему були здійснені українськими зарубіжними дослідниками ще у довоєнний період. Проте, їх доробок не був значним. У цей період лише окремі автори писали про намагання радянських спецслужб втручатись у життя інтернованих українських вояків. Зокрема, один з лідерів військової еміграції в Румунії Д. Геродот аналізує спроби більшовицьких представництв організувати репатріацію вояків з цієї країни до УСРР. Він вважає рішення інтернованого вояцтва не повертатися в Україну правильним, зазначає, що, незважаючи на більшовицьку агітацію, лише незначна частина інтернованих погодилася на репатріацію. За його словами, серед тих, хто повернувся, національно-свідомого елементу майже не було [6, с. 34]. Згодом Д. Геродот ще раз повертається до проблеми репатріації, викриваючи справжню суть цієї акції більшовицької влади. У 1933 р. він писав на сторінках паризького «Тризуба», що «вся розкладова праця, яку вели і ведуть більшовики, розрахована на знищення української еміграції, і що всі широко заповіджені свого часу амністії були хитрістю й обманом, бо всі без винятку, хто з них скористався, в той або інший спосіб більшовиками знищені – частину розстріляно без суду, а більшість загинула на тяжких примусових роботах» [1, с. 27].

Активізуються українські зарубіжні історики у повоєнний період. З метою розкладу української еміграції І. Лисяк-Рудницький певною мірою торкнувся методів роботи радянської влади з інтернованими та військовополоненими. У праці «Виродження та відродження інтелігенції», написаній у 1944 р., він зазначає, що більшовики, оголошуючи амністії, закликаючи інтернованих повернутись додому, зіграли на почуттях людей, які після багатьох років поневірянь по чужих краях, прагнули повернутися на Батьківщину. «Подібно до давньої інквізиції, – пише І. Лисяк-Рудницький, – більшовики ... старалися силоміць влізти в людські душі. Більшовикам не вистачало, щоб інтелігенції просто заткати горла. Ні, вони вимагали, щоб інтелігенція сама собі плювала в обличчя, щоб виспівувала пеани червоній владі. Все це повинно було робитися із видимістю добровільного ентузіазму. У дійсності за «ентузіазмом» крився, з одного боку, тваринний жах нещасних жертв, а з другого – захований чекіст як свого роду чортівський душпастир. Для непокірних і самовільних – постійна загроза фізичної ліквідації чи репресій та ціла система витончених духовних тортур і засобів тиску. Для чемних і

благодійних – винагороди у формі грошових заробітків та інших матеріальних користей ... Та ці солоденькі пряники були заправлені отрутою морального спідлення» [4, с. 368].

Факти, що свідчать про розкладову роботу радянських репатріаційних комісій серед інтернованих українських вояків, наводять у своїх працях й інші українські зарубіжні історики. Діяльність цих комісій, зазначає В. Іванис, особливо активізувалася після поразки Другого Зимового походу. Але, шукаючи «слабодухих до повороту додому», комісії майже завжди одержували від таборян належну відсіч [2, с. 218]. Інший дослідник – П. Феденко у своїх працях обурюється тим фактом, що роботі радянських репатріаційних комісій у таборах сприяла польська влада. Таку її поведінку автор назвав «вершком знуцання» з боку колишніх «союзників» [13, с. 255]. Адже за їх допомогою, пише він, «советські представники вели пропаганду між голодними українськими вояками, замкненими за таборовими дратами, обіцяли «амністію» і кликали «на рідину». Наслідком того частина інтернованих українців «добровільно» вернулася під «владу робітників і селян». Між ними були навіть деякі визначні старшини, наприклад генерал Липко» [12, с. 104].

У 1984 р. вийшов з друку збірник документів «Українська Революція 1917–1921», відредагований Т. Гунчаком. Серед них привертає увагу лист Головного Отамана військ УНР С. Петлюри до Голови Ради Народних Міністрів А. Лівіцького від 28 листопада 1920 р. із грифом «таємно». Лист містив низку завдань, які, на думку С. Петлюри, поставали перед українським урядом у зв'язку із переходом армії УНР на становище інтернованої. Зміст листа засвідчив чітке розуміння Головним Отаманом того факту, що більшовицька влада вбачає в українській політичній еміграції небезпеку для себе, а тому буде намагатися знешкодити її. З цією метою вороги УНР, зазначається у листі, будуть діяти підступно і хитро, уміло використовуючи невдачі, помилки українського проводу. С. Петлюра особливо наголошував на необхідності протидіяти розкладовій діяльності ворожої агентури серед інтернованих українських вояків. «Ці вороги, – писав С. Петлюра, – розпоряджаючи часто великими грішми, – ведуть провакаційну роботу серед нашої Армії, підкопують серед неї довірря до Правительства і зроблять все, аби розбити нашу єдність, аби занесили почуття національної дисципліни та поваги до тих, хто стоїть на чолі нашого державного життя ... На це треба звернути особливо пильну увагу в даний мент після нашої невдачі, коли свідомі і несвідомі вороги нашої державности будуть все робити для поглиблення своєї гадючої роботи» [10, с. 378].

Серед праць 80-х рр. ХХ ст. варто також виділити роботу Я. Рудницького «В 65-річчя екзилу уряду УНР (1920–1985)». Оглядаючи тернистий шлях, пройдений Урядом УНР в еміграції, автор виступив із запереченням неправдивих тверджень радянської преси, підхоплених деякими українськими емігрантськими виданнями, які фінансувалися більшовиками, про те, що в «тарнівський» період С. Петлюра мешкав у «замку», отримував від поляків мільйони марок, жив «у вибагливих розкошах» [7, с. 10]. При цьому Я. Рудницький посилається на спогади колишнього секретаря Місії УНР у Вашингтоні М. Стечишина про зустріч з С. Петлюрою у Тарнові в 1921 р., надруковані у газеті «Український голос» у Вінніпезі за 8 березня 1922 р. М. Стечишин зауважив, що побачені ним умови, в яких жив С. Петлюра, були для нього «однією з найбільших несподіванок з цілої подорожі по Європі» [7, с. 11]. «Перебувши в Тарнові цілий місяць, – пише автор, – і маючи за той час багато нагоди пригланути ся, як живуть ті, що ніби доставали грубі мільйони від поляків, я переконав ся, що не то низші урядники, але навіть міністри в правительстві Петлюри в буквальнім розумінню того слова не мали за що купити собі їсти і сам Петлюра мусів мешкати в дірі, в якій в Америці звичайний робітник не згодивбися жити». Все це відбувалося ще в ті часи, зазначається далі у спогадах, коли С. Петлюра і його уряд відкрито діяли у Тарнові. Пізніше ставлення поляків до С. Петлюри не помінялось у кращий бік. Тому, підкреслює у своїй статті М. Стечишин, коли хто стверджує, що «поляки ... аж дають йому і замок і прибічну сторожу і по 3 мільйони на місяць, то я без найменшого вагання кажу, що він без сорому і совісті – бреше» [7, с. 11–12].

Цитуючи спогади М. Стечишина, Я. Рудницький підкреслює, що вони, будучи «безпосередніми, свіжими і правильними», «розбивають тодішні міти про перебування Петлюри в Тарнові та подають яскравий образ сумної дійсності перших екзильних років» [7, с. 12].

Однією з останніх праць українських зарубіжних авторів, які містять інформацію щодо спроб більшовицької влади дезорганізувати інтерновану Армію УНР, є спогади О. Семмо «Хроніка», що вийшли друком у 1987 р. Автор оповідає про роботу репатріаційних комісій у польських таборах Стшалково, Каліша, Щепійорно, де він перебував на становищі інтернованого. Він, зокрема, відзначає, що на початку інтернування у Стшалково спроби репатріаційних комісій повернути українських вояків «додому» були практично безуспішними. Козаки, навіть будучи ізольованими від старшин, відмовлялися репатріюватись, були спроби фізичної розправи із членами комісій. Так само вела себе і старшина. Коли члени комісій, пояснили старшинам мету приїзду, ті, пише О. Семмо, «одразу почали співати «Ще не вмерла Україна» ... Хтось подав команду: «Справа по три, праве плече вперед, кроком руш», старшини,

чітко виконуючи цей маневр, пішли до своїх бараків, залишаючи ту комісію стояти перед аудиторією» [8, с. 240].

Дещо іншою стала ситуація на початку весни 1922 року. Після поразки Другого Зимового походу з'явилися перші охочі повернутися в Україну, яких переселяли в спеціальний блок. Серед них були не лише рядові козаки, а й старшини. Це був «поганий знак», зазначає автор, і тому військове керівництво вирішило перевести вояків із Стшалково до таборів Каліша і Щепійорно, де перебували вояки низки дивізій, не помічених у спробах повернутись [8, с. 245]. Але, незважаючи на ці заходи, охочі повернутися все ж з'являлись. Автор наводить конкретні приклади, аналізує причини, які змушували частину козаків та старшин йти у «довудство», тобто записуватись у репатріанти. Одна з найважливіших – втрата віри у швидке повернення на батьківщину, неясні перспективи на майбутнє. «Я мав не раз розмови з ними, – пише О. Семмо, – та кінець розмов завжди був той самий. Найкраще висловив це один з моїх співбесідників словами: «Безнадійність знищила мій дух, а тіло вже смердить отою гнилою капустою, та гнилими оселедцями!» [8, с. 261]. Водночас автор зауважив, що в цілому кількість українських вояків, які виявили бажання повернутись до більшовицької України, виявилася незначною, а, отже, більшовицьким агітаторам не вдалося розкласти зсередини інтерноване українське військо.

Узагальнюючи, можемо зазначити, що українські зарубіжні історики безумовно вірно визначили мету зовнішньополітичних акцій більшовиків щодо інтернованої Армії УНР, навели конкретні приклади їх розкладової діяльності. Водночас цільної картини такої діяльності зарубіжним дослідникам змалювати не вдалося. Відсутність доступу до радянських архівів, опора переважно на мемуари колишніх таборитів – все це робило джерельну базу їхніх праць слабкою, зумовлювало розгляд вузького діапазону питань, що стосувалися досліджуваної проблеми. Переважно аналізувалася репатріаційна політика більшовицької влади. Практично обходилося питання агітаційно-пропагандистської діяльності більшовицьких емісарів у польських та румунських таборах, розкладова робота спеціальних державних структур більшовиків у Польщі – «Закордоту», Польського бюро ЦК КП(б)У з метою розкладу української еміграції. Відсутні дослідження, які б вивчали прийоми, методи розвідувальної, диверсійної діяльності спецслужб більшовиків, спрямовані на дискредитацію цієї еміграції. Тобто проблема, по суті, була лише окреслена, але всебічно не висвітлена.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА:

1. Геродот Д. На службі українській справі // Тризуб. 1933. №30–31. С. 23–27.
2. Іванис П. Симон Петлюра – Президент України 1879 – 1926. Торонто – Канада: Накладом 5-ї Станиці Союзу Бувших Українських Вояків, 1952. 256 с.
3. Колянчук О. Українська військова еміграція у Польщі (1920–1939). Львів, 2000. 278 с.
4. Лисяк-Рудницький І. Виродження та відродження інтелігенції // Історичні есе. Київ: Основи, 1994. Т. 2. С. 345–365.
5. Павленко М.І. Українські військовополонені й інтерновані у Польщі, Чехословаччині та Румунії: ставлення влади і умови перебування (1919–1924 рр.). Київ, 1999. 352 с.
6. Політична історія України. ХХ століття: у 6 т. Т. 5: Українці за межами УРСР (1918–1940) / В.П. Трошинський (кер.), А.А. Шевченко, Р.Г. Симоненко та ін. Київ: Генеза, 2003. 720 с.
7. Рудницький Я. В 65-річчя екзилу уряду УНР (1920–1985)". Філадельфія, 1985. 24 с.
8. Семмо О. Хроніка. Вінніпег – Канада, 1987. 389 с.
9. Срібняк І. Українці на чужині. Полонені та інтерновані вояки-українці в країнах Центральної та Південно-Східної Європи: становище, організація, культурно-просвітницька діяльність (1919–1924). Київ, 2000. 280 с.
10. Українська революція: документи. 1919–1921: Джерела до новітньої історії України / упоряд. Т. Гунчак. Нью-Йорк: УВАН, 1984. 478 с.
11. Файзулін Я.М. Другий Зимовий похід в контексті української національно-визвольної боротьби 1917–1921 років: автореф. дис. ... канд. істор. наук: 09.00.12. Київ, 2008. 16 с.
12. Феденко П. Ісак Мазепа – борець за волю України. Лондон: Наше слово, 1954. 228 с.
13. Феденко П. Український рух у ХХ столітті. Лондон: Наше слово, 1959. 267 с.
14. Футала В.П. Суспільно-політичне життя українців у міжвоєнній Польщі: історіографія: автореф. ... дис. д-ра істор. наук: 07.00.06. Київ, 2011. 36 с.

Николай Стопчак

Винницкий торгово-экономический институт Киевского национального торгово-экономического университета, доктор исторических наук, профессор (Украина)

Деятельность большевистской власти по разложению интернированной Армии УНР в украинской зарубежной историографии

Аннотация. В статье комплексно проанализирована украинская зарубежная историография, касающаяся методов и способов, которые использовались спецслужбами советской власти с целью дезорганизации и разложения Армии УНР, интернированной в польских и румынских лагерях в 1921–1924 гг. Охарактеризованы методологические подходы украинской зарубежной историографии при освещении этой темы. Показано, что из-за партийной заангажированности многих диаспорных историков ряд аспектов данной проблемы оказались недостаточно изученными, а некоторые из них вообще оказались вне поля зрения исследователей. Выделен круг проблем, которые требуют дальнейшего изучения и научной интерпретации.

Ключевые слова: украинская зарубежная историография, историографический процесс, интернированная Армия УНР, украинская военная эмиграция, репатриация, советские спецслужбы.

ABSTRACT

Mykola Stopchak

Vinnitsya trade and economic institute of the Kyiv national trade and economic university, Dr (History), Professor (Ukraine)

Activities of the Bolshevik Authorities, aim to Disintegrate the Interned Army of the UPR in Ukrainian foreign historiography

The article is dedicated to research of Ukrainian foreign historiography in relation to activity of bolshevik power with the aim of curriculum of internee in the Polish and Romanian camps Army of UPR. Methodology, historiography, research sources is considered, the all-round study of sources allowed complex to analyse historiography work of the Ukrainian foreign historians in relation the methods that was used by the special services of soviet power, with the aim of disorganization the curriculum of internee Army of UPR.

A structure and plenitude of knowledge of the Ukrainian foreign researchers, who were certain about the period of stay of internee Army UPR in the camps of Poland and Romania. It is shown, maiden attempts to learn this problem were done by them as early as pre-war period. However, these attempts were single. The Ukrainian foreign authors mainly touched only such method of intervention as a repatriation from the soviet special services in life internee Ukrainian warriors. It is well-proven that activation the research of methods of work the soviet power on the Ukrainian foreign historians with an internee and prisoner of war was with the aim of curriculum of Ukrainian emigration happened in a post-war period. Foreign researchers pay attention that circumstance the bolshevik special services in the internee camps often used insidious methods, tried to play of the feelings of people, that long time were torn off from a paternal house and people close to them.

It is shown in the article, that the Ukrainian foreign historians though pointed the row of facts: activity of disintegration of bolshevik power among the internee Ukrainian warriors, however spread the all-round picture wasn't successful. Among reasons is absence of access to the soviet archives, support mainly on remembrances of former internees, that did weak a base of their labours, predetermined consideration of narrow range of questions that were touched.

Key words: Ukrainian foreign historiography, historiographical process, interned Army of the UPR, Ukrainian military emigration, repatriation, Soviet special services.

REFERENCES:

1. Herodot D. Na sluzhbi ukrainskii spravi // Tryzub. 1933. №30–31. S. 23–27.
2. Ivanys P. Symon Petliura – Prezydent Ukrainy 1879 – 1926. Toronto – Kanada: Nakladom 5-i Stanytsi Soiuzu Buvshykh Ukrainskykh Voiakiv, 1952. 256 s.
3. Kolianchuk O. Ukrainska viiskova emihratsiia u Polshchi (1920–1939). Lviv, 2000. 278 s.
4. Lysiak-Rudnytskyi I. Vyrodzhennia ta vidrodzhennia intelihentsii // Istorychni ese. Kyiv: Osnovy, 1994. T. 2. S. 345–365.

5. Pavlenko M.I. Ukrainski viiskovopoloneni i internovani u Polshchi, Chekhoslovachchyni ta Rumunii: stavlennia vlady i umovy perebuvannia (1919–1924 rr.). Kyiv, 1999. 352 s.
6. Politychna istoriia Ukrainy. XX stolittia: u 6 t. T. 5: Ukraintsi za mezhamy URSS (1918–1940) / V.P. Troshchynskiy (ker.), A.A. Shevchenko, R.H. Symonenko ta in. Kyiv: Heneza, 2003. 720 s.
7. Rudnytskyi Ia. V 65-richchia ekzyliu uriadu UNR (1920–1985)". Filadelfiia, 1985. 24 s.
8. Semmo O. Khronika. Vinnipeh – Kanada, 1987. 389 s.
9. Sribniak I. Ukraintsi na chuzhyni. Poloneni ta internovani voiaky-ukraintsi v krainakh Tsentralnoi ta Pivdenno-Skhidnoi Yevropy: stanovyshche, orhanizatsiia, kulturno-prosvitnytska diialnist (1919–1924). Kyiv, 2000. 280 s.
10. Ukrainska revoliutsiia: dokumenty. 1919–1921: Dzherela do novitnoi istorii Ukrainy / uporiad. T. Hunchak. Niu-Iork: UVAN, 1984. 478 s.
11. Faizulin Ia.M. Druhyi Zymovyi pokhid v konteksti ukrainskoi natsionalno-vyzvolnoi boroty 1917–1921 rokiv: avtoref. dys. ... kand. istor. nauk: 09.00.12. Kyiv, 2008. 16 s.
12. Fedenko P. Isak Mazepa – borets za voliu Ukrainy. London: Nashe slovo, 1954. 228 s.
13. Fedenko P. Ukrainskyi rukh u XX stolitti. London: Nashe slovo, 1959. 267 s.
14. Futala V.P. Suspilno-politychne zhyttia ukraintsiiv u mizhvoienii Polshchi: istoriohrafii: avtoref. ... dys. d–ra istor. nauk: 07.00.06. Kyiv, 2011. 36 s.

Статтю подано до редколегії 19.01.2018 р.

УДК 930.1(477)«192/193»: [94(437):929 Масарик]

Oleksandr Kravchuk

Vinnitsia State Pedagogical University named after Mykhailo Kotsiubynsky,
PhD (History), Associate Professor (Ukraine)

The figure of T. G. Masaryk in Ukrainian historiography in 20-30-s XX century

Abstract. *The article is devoted to the coverage of T. G. Masaryk's personality in the 1920's and 1930's by Ukrainian authors, his outlook, scientific and political activity. The author analyzes the estimation by Ukrainian scholars and publicists of philosophical and political views of T. G. Masaryk, his attitude to national problems in Europe, in particular to the issue of Ukraine's independence. In the conditions of the Ukrainian lands in the interwar period of different states, the objectivity of the coverage and estimations of the views and activities of the first president of Czechoslovakia depended on political conditions. T. G. Masaryk's presidential speech in the Ukrainian Soviet literature was characterized by the prism of the ideology of the Bolshevik Party, presented in the context of criticism of the capitalist system, in particular, in its concrete Czechoslovak incarnation. T. G. Masaryk's activities were disclosed more impartially and comprehensively by Ukrainian authors in Galicia, Transcarpathia, representatives of Ukrainian emigration. The political success of the first president of the Czechoslovak Republic has led to the glorification of his activities. Particular attention was paid to the relevance of the creative heritage of T. G. Masaryk for the liberation struggles of Ukraine. In general, the apologetic nature of publications, some authors expressed critical remarks regarding to T. G. Masaryk in connection with the unrealisation of the autonomy of Transcarpathia. Comparison of publications allows us to conclude that the most complete objective publications were published in the Czechoslovak Republic, Galicia, USA. The factual material offered in the publications remains an value basis for the research of T. G. Masaryk's figure.*

Key words: *Ukrainian bohemistika, historiography, T. G. Masaryk, O. I. Bochkovskyy, M. Omel'chenkova, N. Hryhoryyiv, I. Mirchuk, M. Shapoval, Ia. Yarema, Prague, Podebrady, Kharkiv, Transcarpathia, Galicia, the USA.*

The objectivity of the research of the problems of world history depends on generalization of the accumulated knowledge. In this context, we note the insufficient level of historiographical analysis of the activity of the prominent Czech scientist and politician of the 1880s-1930s, one of the founders and the first president of the Czechoslovak Republic, Tomash Masaryk.

The comprehension of the figure of the Czechoslovakia's president in Ukrainian historiography began in the 1920's and 1930's. However, the corresponding summarizing labours did not appear. Only the separate aspects of this topic were mentioned in the article by the emigrant M. Pavlichuk about the figure of T. G. Masaryk in Ukrainian writing (1937) [28, c. 3] and in modern publications about the Ukrainian scientists of the interwar period: T. Bevz about N. Hryhoriyiv [1; 2]; I. Kanevs'kaia, Z. Sokolovskaya and V. Shenderovskii about O. I. Bochkovskyy [17; 33]; M. Kril' about I. Bryk [20]; A. Shendryk about I. Mirchuk [39]; N. Myronets' about M. Shapoval [23] and others. The recollections